

بررسی رابطه دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه اول ابتدایی مدارس ناحیه یک اهواز با کنترل برخی متغیرهای شخصی، خانوادگی و آموزشی

حسین الهام پور*

چکیده

در این تحقیق برای بررسی رابطه دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اقدام به کنترل برخی متغیرهای مربوط به دانش آموز، خانواده، مدرسه و معلم شده است. در این بررسی ۲۰۰ دانش آموز پایه اول (نیمی فارسی زبان و نیمی عرب زبان) از ناحیه یک اهواز به طور تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای که در بردارنده متغیرهای مورد نظر بود استفاده شد. برای تکمیل آن دانش آموز، خانواده وی و اولیاء مدرسه همکاری نمودند.

بیشترین همبستگی ساده بین پیشرفت تحصیلی دانش آموز با سواد مادر به دست آمده است. کلیه متغیرها ضریب همبستگی چندگانه‌ای برابر $R = 0/64$ با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته‌اند. رگرسیون چند متغیری نشان داد که از بین کلیه متغیرها (بجز دو زبانگی) فقط چهار متغیر: سواد والدین، موقعیت اجتماعی - اقتصادی، سابقه و تحصیلات معلم در معادله رگرسیون حضوری معنی دار داشته‌اند. این چهار متغیر با هم می‌توانند ۳۵ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کنند. مقدار پیش بینی شده از پیشرفت تحصیلی کسر گردید. باقی مانده تفسیر نشده آن با متغیر دو زبانگی همبستگی ناچیزی ($T = 0/08$) داشت. بدین ترتیب دو زبانگی بعد از کنترل برخی متغیرهای مربوط به دانش آموز، خانواده، مدرسه و معلم فقط می‌تواند $0/06$ واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کند که در سطح حداقل ($\alpha < 0/05$) نیز معنی دار نیست. به عبارت دیگر با خنثی کردن اثر متغیرهای فوق‌الذکر عملکرد دانش آموزان دو زبانه و یک زبانه با هم تفاوتی ندارند. تحلیل کوواریانس نیز همین نتایج را تأیید کرده‌اند.

مقدمه

دو زبانگی را می‌توان به دو نوع "دو زبانگی طبیعی طبیعی" (یا برابر) و "دو زبانگی آموزشی" (یا نابرابر) تقسیم کرد. در نوع اول فرد از آغاز تولد یا سالهای اول زندگی بدون آموزش رسمی در تماس با دو زبان مختلف قرار می‌گیرد و به‌طور یکسان و برابر می‌تواند از دو زبان برای هدفهای ارتباطی خود استفاده کند. ولی در دو زبانگی آموزشی فرد پس از فراگیری زبان مادری به دلایل آموزشی یا فرهنگی - اجتماعی با یک زبان دیگر تماس پیدا می‌کند و دو زبانه می‌شود (نیلی‌پور، ۱۳۷۱).

علاوه بر دو نوع دو زبانگی فوق، پدیده دو زبانگی به صورت مختلفی متجلی می‌شود که بر حسب کاربرد و نقش آنها عبارتند از: دو زبانگی مدرسه (زبان دوم فقط در مدرسه کاربرد دارد)، دو زبانگی خانگی (زبان دوم فقط در خانه کاربرد دارد)، دو زبانگی شفاهی (آشنائی شفاهی با زبان دوم)، دو زبانگی کتبی و شفاهی (آشنائی بصورت شفاهی با یک زبان و به صورت شفاهی و کتبی با زبان دیگر) و دو زبانگی کامل (آشنای به صورت شفاهی و کتبی با هر دو زبان) (نیلی‌پور، ۱۳۷۱).

امروزه دو زبانگی و چند زبانگی یک پدیده جهانی است و تقریباً به ندرت می‌توان کشوری را نشان داد که لاقبل بخش کوچکی از جمعیت آن به دو یا چند زبان تکلم نکنند. در بسیاری از کشورها علاوه بر زبان مادری یا زبان رسمی آموزش و پرورش، زبان یا زبانهای دیگر یا لهجه‌ها و گویش‌هایی نیز وجود دارد که این موضوع روی یادگیری و آموزش افراد آن جامعه تأثیر بسیاری دارد. طبق آمار سال ۱۳۵۵، در این سال در ایران یازده گروه یا جامعه زبانی تمیز داده شده و شناخته شده بودند (وثوقی، ۱۳۷۰).

واینراش^۱ (۱۹۵۳) عمل کاربرد دو زبان را به وسیله یک فرد "دو زبانگی" و فردی که این ویژگی را دارد "دو زبانه" می‌نامد. نیلی‌پور (۱۳۷۱) "دو زبانگی" یا "چند زبانگی" را به معنی دانستن و به کار بستن دو یا چند زبان متفاوت می‌داند به طوری که فرد بتواند از هر زبان به‌حسب مورد برای نیازهای ارتباطی خود استفاده کند. براهنی (۱۳۷۱) در این زمینه یاد آور می‌شود که فرد دو زبانه به کسی گفته می‌شود که می‌تواند به دو یا چند زبان تکلم کند که به درجات مختلف از لحاظ نظامهای آوایی، واژگانی و دستوری متفاوت باشند.

هوشبهر این کودکان پائین‌تر از هنجارهای
آزمون مورد استفاده است (گراهام^۱، ۱۹۲۵ و
مید^۲، ۱۹۲۷، به نقل از تیلور^۳ ۱۹۷۶).

مطالعات لمبرت^۴ و همکارانش در کانادا
(۱۹۷۲)، نتایج مطالعات قبلی را درباره اثر
نامساعد دو زبانگی بر هوش تأیید نکرده‌اند
(به نقل از سیمونز^۵، ۱۹۷۶).

جونز^۶ و استوارت^۷ (۱۹۵۱) اظهار می‌کنند
که افراد یک زبانه در آزمونهای استعداد کلامی
و غیرکلامی بز دو زبانه‌ها برتری نشان داده‌اند.
ارسنیان^۸ (۱۹۴۵) در پژوهشی استعداد، سن و
سال تحصیلی و سابقه اجتماعی-اقتصادی را
با سابقه دو زبانگی در ۱۱۵۲ کودک ایتالیایی و
۱۱۹۶ کودک یهودی در آمریکا مقایسه کرد.
وی براساس تحلیل دقیق داده‌ها اعلام داشت
که دو زبانگی هیچ تأثیر معنی‌داری بر استعداد
و هوش افراد دو زبانه ندارد.

محمدزاده (۱۳۶۵) در تحقیق خود چهار
شاخص حافظه (یعنی یادگیری اولیه،
نگهداری، بازشناسی و بازآموزی) را در گروه

پدیده دو زبانگی به عوامل متفاوتی
بستگی دارد، و پژوهشگران معمولاً آن را
به‌عنوان پدیده‌ای چند عاملی تلقی می‌کنند
(نسلی پور، ۱۳۷۱). مهمترین این عوامل
عبارتند از:

۱- عوامل فردی: مثل توانایی‌های فردی،
سن، انگیزه‌ها و هدف‌های فرد.

۲- عوامل آموزشی: مثل کیفیت و روش
آموزش.

۳- عوامل اجتماعی- فرهنگی، مثل وابستگی
و وفاداری به زبان مادری، شرایط فرهنگی،
موقعیت و ارزش اجتماعی زبان دوم.

پدیده دو زبانگی و پیامدهای آن می‌تواند
متأثر از یک یا ترکیبی از این عوامل باشد که
برهم تأثیر متقابل دارند.

هیچ یک از عوامل یادشده در دو زبانگی به
تنهایی نقش اساسی ندارند بلکه مجموعه این
عوامل با تأثیر متقابل که بر یکدیگر دارند در
تعیین کمیت و کیفیت دو زبانگی و پیامدهای
مربوطه مؤثر هستند.

پیشینه پژوهش:

مطالعات اولیه در آمریکا در باره کودکان
دو زبانه که در خانه به اسپانیایی و در مدرسه به
انگلیسی صحبت می‌کردند نشان داد که نمره

1- Graham	2- Mead
3- Teylor	4- Lambrt
5- Simones	6- Jones
7- Stewart	8- Arsenian

می‌گردد. (پرال^۲ و لمبرت ۱۹۶۲ به نقل از ولرز^۳ و ولرز، ۱۹۹۴).

هاروتا^۴ و گاریکا^۵ (۱۹۸۹) معتقدند منطق مهم جهت ادامه ارائه برنامه‌های آموزشی دو زبانه این است که مهارت‌های زبان مادری موجب تسهیل یادگیری زبان دوم می‌شود. در همین رابطه، اندرسون^۶ (۱۹۸۲) نشان داده است که آموزش برنامه‌های زبان دوم موجب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اقلیت زبانی می‌گردد (به نقل از ولرز و ولرز، ۱۹۹۴). وید^۷

(۱۹۸۶) معتقد است چنانچه زبان تدریس، زبان اول دانش‌آموز نباشد، شرایط بسیار متفاوتی پدید می‌آید. وقتی که آموزش کلاسی، تکالیف درسی و مواد خواندنی به دلیل تفاوت زبان، برای دانش‌آموز دشوار یا غیر قابل فهم باشد، مشکلاتی که اغلب دانش‌آموزان در یادگیری دارند چند برابر می‌شود. این‌گونه دانش‌آموزان نه تنها باید درس را بفهمند و با معلم و سایر دانش‌آموزان هم‌کلاسی خویش به زبانی بیگانه گفتگو کنند

فارسی زبان و زرتشتی زبان مقایسه کرد و به این نتیجه رسید که از لحاظ متغیرهای مورد مطالعه تفاوتی میان دو گروه زبانی وجود ندارد.

تقی‌زاده (۱۳۵۱) دانش‌آموزان فارسی زبان را با ترک زبان در شهر تهران از نظر عملکرد در آزمون ماتریسهای ریون و آزمونهای هوش کلامی مقایسه کرده و نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه در عملکرد آنها در آزمونهای فوق وجود ندارد.

مکوندی، یارعلی و کیارئی (۱۳۷۴) با مقایسه هوش دانش‌آموزان مقطع پنجم ابتدایی فارسی زبان با عرب زبان نشان دادند که بین هوش دانش‌آموزان یک زبانه و دو زبانه تفاوت وجود ندارد.

اسپورل^۱ (۱۹۶۴) نشان داد که با وجود اینکه افراد دو زبانه در استعداد زبانی با افراد یک زبانه یکسان بودند ولی در پیشرفت تحصیلی به نحو چشمگیری بر آنها سبقت می‌جویند (به نقل از نیلی‌پور، ۱۳۵۸) برخی از محققین ادعا می‌کنند برنامه‌های آموزش دو زبانی برای دانش‌آموزان نه تنها مضر نیست بلکه این برنامه‌ها اغلب سودمند نیز هستند. مطالعات انجام شده در کانادا نشان داد که دو زبانی سبب افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

1- Spoerl	2- Peral
3- Velerz	4- Harota
5- Gareca	6- Anderson
7- Wead	

عنوان ترک زبان بودن والدین و تأثیر آن در یادگیری خواندن و نوشتن کودکان در آزمون درک و فهم معانی واژه‌ها با ۶۰ دانش‌آموز ترک زبان و ۶۰ دانش‌آموز فارسی زبان نشان داد که تفاوتی از لحاظ فهم معانی واژه‌ها بین دو گروه مورد مطالعه وجود ندارد. عازفی (۱۳۵۷) توانایی فهم مطالب خواندنی و معانی واژه‌ها را در دو گروه آذری و ارمنی زبان در کلاس‌ها اول و سوم ابتدایی و اول راهنمایی مطالعه و مقایسه کرده است. یافته‌های این تحقیق برتری نسبی کودکان ارمنی زبان را نشان داد. مکوندی و همکاران (۱۳۷۴) نشان دادند که از نظر عملکرد تحصیلی در پایه‌های اول تا چهارم بین دانش‌آموزان یک زبانه و دو زبانه تفاوت معنی‌دار وجود دارد. در کلیه پایه‌ها معدل تحصیلی دانش‌آموزان یک زبانه نسبت به دو زبانه بیشتر بوده است. دیناروند (۱۳۷۲) نشان داد که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه کمتر و میزان افت تحصیلی آنها بیشتر است. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه در درس ریاضی بیشتر از

بلکه باید خود را با تفاوت‌های عمده‌ای که در زمینه عادات فرهنگی، الگوها و ارزش‌ها وجود دارد تطبیق دهند (گلورا^۱ و بیرنینگ^۲ ۱۹۹۰ به نقل از ولرز و ولرز ۱۹۹۰).

کندی^۳، پارک^۴ و های-سنیگ^۵ (۱۹۹۴) در مطالعه‌ای از زبان محاوره‌ای خانه به عنوان یک متغیر پیش‌بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مکزیکی و آسیایی مقیم آمریکا استفاده کردند. در این مطالعه ۱۹۵۲ دانش‌آموز مکزیکی و آسیایی مقیم آمریکا پایه سوم راهنمایی مورد بررسی قرار گرفتند. از تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تعیین قدرت پیش‌بینی متغیرهای عملکرد تحصیلی به وسیله متغیرهای اقتصادی-اجتماعی، میزان تلاش و کوشش دانش‌آموزان و ویژگی‌های روانشناختی-اجتماعی استفاده شد. نتایج نشان داد که زبان محاوره‌ای خانه بیشترین ارتباط را با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مکزیکی دارد که از طریق زمینه اقتصادی-اجتماعی و متغیرهای روانشناختی-اجتماعی تبیین می‌شد. در مقابل، مکالمه دانش‌آموزان به‌زبانی غیراز زبان انگلیسی در منزل رابطه مثبتی با دوره تحصیلی و رابطه منفی با نمرات آزمون استاندارد خواندن داشت.

محمی‌الدین (۱۳۵۳) در تحقیقی تحت

1- Glaver	2- Berneing
3- Kennedy	4- Park
5- Yae-Seng	

بیشترین دانش‌آموزان در حال تحصیل در آنها، به دو گروه تفکیک شدند. از مدارسی که بیشتر دانش‌آموزان آن فارسی زبان (گروه یک زبانه) یا عرب زبان (گروه دو زبانه) بودند هر کدام ۱۰ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب گردید. از هر مدرسه برگزیده شده به طور تصادفی یک کلاس پایه اول انتخاب گردید. از دانش‌آموزان پایه اول ابتدائی در هر مدرسه که انتخاب شده بود ۱۰ نفر به طور تصادفی ساده انتخاب شدند. بدین ترتیب نمونه تحقیق شامل ۲۰۰ دانش‌آموز (نیمی فارسی زبان و نیمی عرب زبان) بود.

روش جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای که قبلاً تهیه شده بود استفاده شده است. برای تکمیل پرسشنامه دانش‌آموزان، والدین، معلمین، مدیران و کارکنان مدرسه همکاری داشته‌اند. از میانگین نمره‌های دروس پایه اول در نوبت سوم نیز به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده در سه گروه متغیر زیر دسته بندی شده بودند. که عبارتند از:

گروه اول: متغیرهای خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی که شامل اندازه خانواده، سواد

درس فارسی است ولی نرخ گذر دو زبانها از ابتدائی به راهنمایی و ترک تحصیل آنها تفاوتی با یک زبانها ندارد.

الهام‌پور (۱۳۷۷) در تحقیقی با عنوان مقایسه روند عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه شهر اهواز نشان داد که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان یک زبانه سال اول راهنمایی در کلیه پایه‌های قبلی از دو زبانها به طور معنی‌داری بالاتر است.

همان‌طور که بررسی مطالعات انجام گرفته نشان می‌دهد به طور قطعی نمی‌توان به رابطه مثبت یا منفی دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دست یافت. تحقیق حاضر با شیوه‌ای متفاوت از تحقیقاتی که تاکنون در خصوص دو زبانگی در ایران انجام گرفته است به بررسی این موضوع پرداخته است. تحقیق حاضر رابطه برخی متغیرها را با عملکرد کنترل می‌کند و کنار می‌گذارد و سپس به بررسی رابطه دوزبانگی با عملکرد می‌پردازد.

جمعیت هدف و روش نمونه‌گیری:

جمعیت هدف در این تحقیق دانش‌آموزان پسر پایه اول مدارس ابتدائی ناحیه یک شهر اهواز در سال ۷۶-۷۵ بود. برای نمونه‌گیری، ابتدا مدارس ابتدائی ناحیه یک اهواز بر حسب

والدین، میزان درآمد، تعداد اطاقهای منزل مسکونی، رتبه تولد، سابقه مردودی در پایه اول ابتدایی، زبان رایج در خانه و محله مسکونی و استفاده از کودکستان بود.

سئوال پژوهش: آیا با کنترل متغیرهای شخصی، خانوادگی و آموزشی، دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی رابطه دارد؟

تحلیل یافته‌های تحقیق

میانگین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه (عرب زبان) برابر ۱۵/۹۵ و دانش‌آموزان یک زبانه برابر ۱۹/۵۹ بوده است. مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یک زبانه و دو زبانه نشان داد که به‌طور معنی‌داری یک زبانه‌ها بر دو زبانه‌ها برتری دارند (جدول ۱). ضرایب همبستگی تک تک متغیرهای تحقیق صرفنظر از متغیر دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی محاسبه گردید.

متغیر موقعیت اجتماعی - اقتصادی اخیر از ترکیب میزان درآمد و وضعیت رفاهی منطقه به دست آمده است و متغیر سواد والدین از منظور از دانش‌آموزان دو زبانه دانش‌آموزانی است که به زبان عربی تکلم می‌کنند (زبان مادری) و در خانواده عرب زبان به دنیا آمده‌اند. دانش‌آموزان یک زبانه شامل افرادی است که به زبان فارسی تکلم می‌کنند و در خانواده فارسی زبان به دنیا آمده‌اند.

گروه دوم: متغیرهای مربوط به معلم که شامل جنسیت معلم، تحصیلات، سابقه تدریس به طور کلی، سابقه تدریس در پایه اول ابتدایی و آموزش‌های ضمن خدمت معلم بود.

گروه سوم: متغیرهای مربوط به مدرسه شامل تعداد دانش‌آموزان مدرسه، تراکم کلاس، وضعیت کلاس از لحاظ نور و روشنایی و کمیت و کیفیت وسایل گرم و خنک کننده.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و مقدار t مربوط به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه

گروهها	میانگین	انحراف معیار	t	df	P
دو زبانه	۱۵/۹۵	۳/۸۲	۹/۱۳	۱۹۸	۰/۰۰۰۱
یک زبانه	۱۹/۵۹	۰/۹۶			

جدول ۲. ضرایب همبستگی متغیرهای تحقیق با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

متغیر	r	متغیر	r
تحصیلات معلم	۰/۲۶**	اندازه خانواده	۰/۳۴**
سابقه کلی تدریس	۰/۴۹**	سواد مادر	۰/۵۰**
سابقه تدریس در پایه اول	۰/۴۷**	سواد پدر	۰/۴۷**
آموزش‌های ضمن خدمت	۰/۳۸**	میزان درآمد	۰/۳۶**
شلوغی مدرسه	-۰/۰۵	تعداد اطاق‌های منزل	۰/۱۱
تراکم کلاس	-۰/۴۰**	رتبه تولد	۰/۰۸
کیفیت رنگ و نور کلاس	۰/۱۵*	مردودی در پایه اول	-۰/۴۷**
وضعیت وسایل گرم و خنک کننده	۰/۰۲	زبان رایج در محله	-۰/۴۶**
سواد والدین	۰/۵۲**	سن ورود به مدرسه	۰/۴۷**
وضعیت اجتماعی - اقتصادی	۰/۵۰**	استفاده از کودکان	۰/۳۶**
		وضعیت رفاهی منظر مسکونی	۰/۴۸**

df=۱۹۸

* p<۰/۰۵

**p<۰/۰۱

متغیری استفاده شده است.

سه دسته متغیر شخصی، خانوادگی و آموزشی با روش ورود (enter) ضریب همبستگی چند متغیری برابر $M-R=۰/۶۴$ با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته‌اند. رگرسیون چند متغیری مرحله‌ای بین متغیرهای بالا (بجز دو زبانگی) با پیشرفت تحصیلی نشان داد که فقط حضور چهار متغیر سواد والدین ($R=۰/۵۲$)، موقعیت اجتماعی- اقتصادی به اضافه متغیر قبلی ($M-R=۰/۵۶$) و سابقه معلم همراه با دو متغیر قبلی ($M-R=۰/۵۸$) و سطح تحصیلات معلم

ترکیب سواد پدر و مادر ساخته شده است. بجز رابطه پیشرفت تحصیلی با وسایل گرم و خنک کننده، شلوغی مدرسه، تعداد اطاق‌های منزل و رتبه تولد سایر ضرایب در سطح حداقل $\alpha=۰/۰۵$ معنی دارند.

بزرگترین و کوچکترین ضرایب همبستگی به سواد والدین و وضعیت مدرسه از لحاظ وسایل گرم و خنک کننده تعلق داشته است. برای خنثی کردن اثر متغیرهای کنترل (مربوط به فرد، خانواده و مدرسه) و سپس بررسی رابطه دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از روش آماری رگرسیون چند

جدول ۳. رگرسیون چند متغیری پیشرفت تحصیلی با متغیرهای تحقیق

	ضرایب رگرسیون					F تغییر	R ² تغییر	F	R ²	M-R	متغیرها
	۵	۴	۳	۲	۱						
B					۰/۵۲	۷۲/۲۳		۷۲/۲۳			سواد
T					۸/۵	۰/۰۰۰۰۱	۰/۲۷	۰/۰۰۰۰۱	۰/۲۶۷	۰/۵۱۷	والدین
P					۰/۰۰۰۰۱						
B				۰/۲۸	۰/۳۳	۱۲/۷		۴۴/۶			موقعیت
T				۳/۵۶	۴/۱۱	۰/۰۰۵	۰/۰۴	۰/۰۰۰۰۱	۰/۳۱۱	۰/۵۵۸	اجتماعی
P				۰/۰۰۰۰۵	۰/۰۰۰۰۱						اقتصادی
B			۰/۱۹	۰/۲۲	۰/۲۴	۵/۳۹		۳۲/۲			سابقه
T			۲/۳۲	۲/۵۸	۲/۸۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۰۰۰۱	۰/۳۳	۰/۵۷۵	معلم
P			۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۰۵						
B		۰/۱۴	۰/۲۲	۰/۲۴	۰/۲۶	۴/۴۷		۲۵/۶۹			تحصیلات
T		۲/۱۲	۲/۶۴	۲/۹	۳/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۰۰۰۱	۰/۳۴۶	۰/۵۸۸	معلم
P		۰/۰۳	۰/۰۰۹	۰/۰۰۴	۰/۰۰۳						
B	۰/۲۱	۰/۱۴	۰/۲۲	۰/۲۴	۰/۲۵	۲/۷۵		۲۱/۳۱			دوزبانگی
T	۱/۶۵	۲/۱۰	۲/۶۴	۲/۹	۲/۳۲	۰/۱۰	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰۰۱	۰/۳۵۲	۰/۵۹۳	
P	۰/۱	۰/۰۳	۰/۰۰۹	۰/۰۰۴	۰/۰۰۲						

درصد از پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کند. افزودن سابقه معلم به دو متغیر قبلی ۲ درصد دیگر به این تبیین اضافه می‌کند و آن را به ۳۳ درصد می‌رساند این سه متغیر همراه با متغیر تحصیلات معلم تبیین پیشرفت تحصیلی را به ۳۵ درصد می‌رساند.

افزودن متغیر دوزبانگی به چهار متغیر فوق‌الذکر فقط ۰/۰۶ درصد به تبیین واریانس

همراه با متغیرهای قبلی $M-R=0/59$ در معادله رگرسیون حضوری معنی‌دار دارند. این چهار متغیر با هم می‌توانند ۳۵ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کنند. سواد والدین به تنهایی به عنوان اولین متغیر پیش‌بین می‌تواند ۰/۲۷ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کند. (جدول ۳).

متغیر موقعیت اقتصادی- اجتماعی ۴

پیشرفت تحصیلی اضافه می‌کند که در سطح $\alpha = 0/05$ معنی دار نیست.

آن مقدار از پیشرفت تحصیلی که توسط چهار متغیر سواد والدین، موقعیت اجتماعی - اقتصادی، سابقه تدریس و تحصیلات معلم تبیین می‌شدند از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کسر گردید. باقی مانده تفسیر نشده عملکرد تحصیلی با متغیر دو زبانگی همبستگی برابر $r = 0/08$ داشت که در سطح مورد انتظار معنی دار نبود. مقایسه مقادیر باقی مانده پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه نشان داد که تفاوت معنی داری بین آنها وجود ندارد ($P < 0/32$ ، $t = 1/22$).

تحلیل کوواریانس پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه با کواریته سه دسته متغیر شخصی، خانوادگی و آموزشی نیز به نتایج مشابهی منتهی گردید. (جدول ۴).

مقایسه برخی متغیرهای کنترل شده بین

دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه نشان داد که: ۸۳ درصد مادران دانش‌آموزان دو زبانه و ۵۰ درصد پدران آنها بیسوادند، در حالی که فقط ۱۱ درصد ماران و ۱۰ درصد پدران یک زبانه‌ها بیسوادند. ۲ درصد دانش‌آموزان دوزبانه و ۴۹ درصد یک‌زبانه‌ها مادرانشان تحصیلاتی بالاتر از دیپلم داشته‌اند. ۵ درصد پدران دو زبانه‌ها و ۶۲ درصد یک زبانه‌ها تحصیلات دیپلم و بالاتر داشته‌اند. ۲۴ درصد یک زبانه‌ها در خانواده‌های حداکثر دوقره ولی فقط ۶ درصد دو زبانه‌ها در این نوع خانواده‌ها زندگی می‌کنند. ۴۹ درصد دو زبانه‌ها و ۱۶ درصد یک زبانه‌ها از خانواده‌ای با جمعیت بیش از ۵ نفر برخوردارند. ۶۱ درصد دانش‌آموزان دو زبانه‌ها و ۶ درصد یک زبانه‌ها در خانواده‌های با درآمد پایین زندگی کرده‌اند. ۲۰ درصد دو زبانه‌ها و ۵۹ درصد یک زبانه‌ها از خانواده‌ای با درآمد بالاتر از متوسط برخوردار بوده‌اند. ۳ درصد کودکان دو زبانه از

جدول ۴. تحلیل کواریانس پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه با کنترل متغیرهای شخصی خانوادگی، آموزشی و ...

منبع پراکندگی	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	P
دو زبانگی	۲۰/۱۷	۱	۲۰/۱۷	۲/۹۸	۰/۰۹
درون سلولی (خطا)	۱۱۹۷/۹۸	۱۷۷	۶/۷۷		
مجموع	۱۲۱۸/۱۵	۱۷۸	۲۶/۹۴		

کودکستان استفاده کرده‌اند، ولی ۵۸ درصد یک زبانه‌ها به کودکستان رفته‌اند.

نتیجه گیری

درباره دو زبانگی دوران کودکی به دو گروه پژوهش برخورد می‌کنیم. پژوهش‌هایی که نشان دهنده عملکرد ضعیفتر کودکان دو زبانه هستند و پژوهش‌هایی که اقدام به کنترل عوامل مؤثر در کیفیت دو زبانگی کرده‌اند. تحقیق حاضر از گروه پژوهش‌های اخیر است که در آن برای بررسی رابطه دو زبانگی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اقدام به کنترل برخی متغیرهای مربوط به دانش‌آموز، خانواده، مدرسه، معلم و وضعیت اجتماعی-اقتصادی شده است.

همان‌طور که در بخش پیشینه پژوهش آمده است تحقیقات انجام گرفته در باره دو زبانگی به نتایج متفاوت و بعضاً متناقضی رسیده‌اند. نتایج برخی مطالعات نشان دهنده عدم تفاوت عملکرد دو زبانه‌ها و یک زبانه‌هاست مانند تحقیقات لمبرت و همکارانش (۱۹۷۲)، ارسینان (۱۹۴۵)، محمدزاده (۱۳۶۵) و محی‌الدین (۱۳۵۳) که نشان داده‌اند که دو زبانه‌ها در برخی از زمینه‌ها

از یک زبانه‌ها عملکرد بهتری داشته‌اند. تحقیقات بیشتری نیز نشان دهنده عملکرد پائین‌تر دو زبانه‌ها بر یک زبانه‌هاست. تحقیقات جونز و استوارت (۱۹۵۱)، گراهام (۱۹۲۵)، مید (۱۹۲۷)، وید (۱۹۸۶)، دیسناروند (۱۳۷۲)، مکوندی و همکاران (۱۳۷۴) از جمله این پژوهش‌هاست. در تحقیقات کمتری نیز با استفاده از روش رگرسیون سعی کرده‌اند با متغیرهای پیش‌بینی کننده عملکرد دو زبانه‌ها را تبیین کنند. کندی، پارک و های - سینگ (۱۹۹۴).

بررسی تحقیقات انجام شده در ایران نشان می‌دهد که تاکنون مطالعه‌ای به صورت مطالعه حاضر انجام نگرفته است. برخی پژوهش‌ها که بر روی عملکرد دو زبانه‌ها انجام گرفته‌اند (دیسناروند، ۱۳۷۲؛ مکوندی، ۱۳۷۴ و ...) بیانگر تفاوت معنی‌دار بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یک زبانه نسبت به دو زبانه‌ها است. تحقیق حاضر نشان داد در صورتی که متغیرهای مانند ویژگی‌های شخصی، خانوادگی و آموزشی کنترل شوند اثر دو زبانگی از بین خواهد رفت. به عبارت دیگر این متغیر دو زبانگی نیست که باعث کاهش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه

می‌شود بلکه تأثیر متغیرهای دیگری است که این کاهش را ایجاد می‌کند. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که به‌طور معنی‌داری سواد والدین، درآمد خانواده و موقعیت اجتماعی - اقتصادی دانش‌آموزان دو زبانه پائین‌تر از یک زبانه‌هاست. همچنین معلمان دانش‌آموزان دو زبانه از تحصیلات و سابقه کمتری برخوردارند و آموزش‌های ضمن خدمت کمتری دیده‌اند. مدارس آنها شلوغتر و تراکم کلاس آنها بیشتر است. نتایج این تحقیق را باید با احتیاط مورد توجه قرار داد چراکه فقط دانش‌آموزان پسر پایه اول ابتدائی ناحیه یک اهواز آزمودنی‌های آن بوده‌اند. لذا پژوهشگر پیشنهاد می‌نماید که این تحقیق با جامعه‌های بزرگتر و آزمودنی‌های بیشتر - صورت گیرد. همچنین باید متغیرهای دیگری که با عملکرد رابطه دارند نیز مورد توجه قرار گیرند. ضمناً این پژوهش می‌تواند در سالهای مختلف تحصیلی انجام گیرد.

منابع

فارسی

- آخسینی، علی (مترجم)، زبان و مهارت‌های زبانی. تألیف جیمز فلاد و پیتراچ سالوس، چاپ اول، انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد ۱۳۶۹.
- براهنی، محمدتقی. پیامدهای شناختی دو زبانگی. مقاله ارائه شده در سمینار بررسی ابعاد دو زبانگی، تهران، تیرماه ۱۳۷۱.
- تقی‌زاده، صدیقه، بررسی تأثیر دو زبانی بودن در هوش، گزارش پژوهشی دوره لیسانس، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۵۱.
- دیناروند، حسین، مقایسه عملکرد و افت تحصیلی دانش‌آموزان دو زبانه و یک زبانه شهر شوش، پایان‌نامه فوق لیسانس، دانشگاه تربیت مدرس، تهران ۱۳۷۲.
- دبیرخانه شورای تحقیقات وزارت آموزش و پرورش، مجموعه مقالات سمینار. بررسی ابعاد دو زبانگی، تهران، تیرماه ۱۳۷۱.
- عارفی، مرضیه، مقایسه فهم خواندن فارسی کودکان دو زبانه رضائیه که زبان مادری آنها ترکی یا ارمنی است. پایان‌نامه فوق لیسانس در روانشناسی تربیتی دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۷۵.
- محمدزاده، اعظم میزان مطالب اندوخته شده برحسب نوع زبان و ماهیت مطالب ارائه شده، پایان‌نامه فوق لیسانس، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۶۵.
- محمی‌الدین، مهدی ترک زبان بودن والدین و تأثیر آن در یادگیری خواندن و نوشتن کودکان. پایان‌نامه فوق لیسانس، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۵۳.
- نیلی‌پور، رضا، ماهیت و مفاهیم اساسی دو زبانگی، مقایسه ارائه شده در سمینار بررسی ابعاد دو زبانگی، تهران تیرماه ۱۳۷۱.
- نیلی‌پور، رضا، توانایی دو زبانه شدن کودکان و بزرگسالان. انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۵۸
- نجاریان، بهمن و مکوندی، بهنام، مروری بر پیامدهای دو زبانگی، فصلنامه تعلیم و تربیت شماره ۵۲، سال ۱۳۷۷.
- وثوقی، حسین. زبان و گویش معیار، مجله کیهان فرهنگی، سال هشتم، شماره ۹، ۱۳۷۰.

خارجی

lacigodhcysP .dlrow raw -tsop eht ni :msilaugniliB.) 5491 (.S ,nainesrA *Bulletin*, Vol.42, 65-86.

Jones, W.R. and Stewart, W.C. (1951). Bilingualism and verbal intelligence. *British Jaurnd of Psychology*, Vol.4, 3-8.

Kenndey, Eugene and Park, Hae-Seong (1994). Home Language as a Predictor of Academic Achievement: A Comparafive study of Mexican- and Asian- American youth. *Journal of Research and Development in Edacation*, Vol 27, 188- 194.

Simones, Jr. A. (1976). *The Bilingual child*. Academic press. NewYork.

Taylor, I. (1976). *Introduction to Psycholinguist*. Holt Rinchart and Winston: NewYork.

Velerz, R, and Velerz, J. (1994). Matching words to Concepts in Two Languages: A test of the Concept Mediation Mided of bilingual Representation. *Memory and Cognition*, Vol, 23, 166-180.

Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact* (7th edn). Mouton the Hague: Paris.